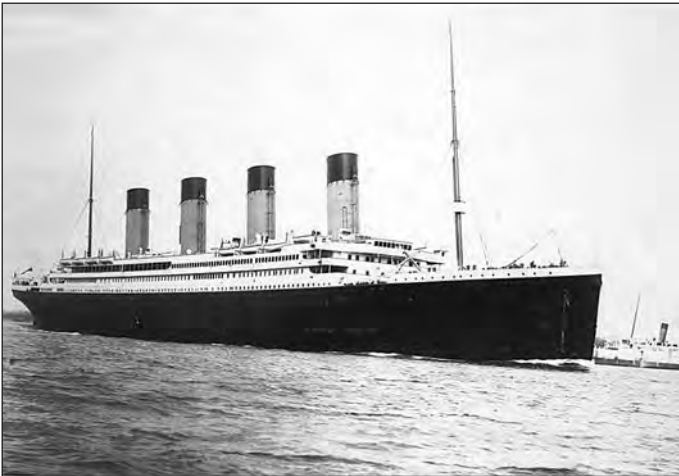

A Titanic veszprémi áldozata – Weisz Lipót

RYBÁR OLIVÉR – GYÖRE ZOLTÁN

Bevezetés

AZ OLYMPIC OSZTÁLYÚ RMS¹ Titanic brit óceánjáró története és katasztrófája a világtörténelem egyik legismertebb tragédiája. A White Star Line társaság hajója első hivatalos útján (Southampton – Cherbourg-Octeville – Queenstown – New York útvonalon) 1912. ápr. 14-én nem sokkal éjfél előtt jéghegynek ütközött és április 15-én 2:20-kor elsüllyedt. A hajó 1912. április 11-én, délután 2 órakor hagyta el utolsó állomáspontját, Queenstownt (dél-írországi kikötőváros, mai nevén Cobh). A fedélzeten ekkor 1316 utas és a 891 főből álló legénység, vagyis összesen 2207 személy tartózkodott. Az áldozatok száma ma is vitatott, kb. 1500 ember veszett oda az Atlanti-óceánba, köztük két magyar is, Weisz Lipót és Navratil Mihály.

Az RMS Titanic (fotó: <https://www.nationalarchives.gov.uk>)

¹ A hajónév előtti RMS rövidítés az angol Royal Mail Ship (királyi postahajó) kezdőbetűiből áll. Ezt csak annak a tengerjáró hajónak volt joga használni, amely a Royal Mail brit királyi postavállalattal szerződésben postát szállított. Az RMS használata kitüntetés volt, és az ilyen hajót üzemeltető cégeknek versenylőnyt jelentett.

Emlékük felkutatása a korabeli magyar és nemzetközi sajtó áttekintésével kezdődött, majd az online adatbázisok, források, és a katasztrófa után megjelent könyvek feldolgozásával folytatódott. A kutatásban számosan segítettek, akiknek ez úton fejezzük ki köszönetünket. A magyar áldozatok kutatása kapcsán fontos kiemelni Elter Tamás tengerkutató nevét, aki először vetette fel, hogy Weisz Lipót veszprémi származásával kapcsolatban levéltári forrásokat kell keresni. Az írás elkészítésében nagy segítségünkre volt Dirk Musschoot belga újságíró, aki a belga és holland áldozatok történetével foglalkozik, így Weisz Lipót belga származású feleségének történetét is feldolgozta,² valamint Alan Hustak kanadai író, aki a kanadai áldozatok életútjával foglalkozik.³ Mindketten személyes tanácsaikkal is segítették munkánkat. Az Oakland-beli Vivian Kahn és Vándor Károly, a „Hungarian Roots” nevű zsidó családfakutató oldal üzemeltetője is érdekes észrevételekkel (pl. Weisz Lipót sírkőfelirata) látta el írásunkat. A Párizsban élő zenekritikus Elisabeth Navratil nagyapja, a szintén magyar áldozat Navratil Mihály életével kapcsolatos információit osztotta meg. A veszprémi zsidóság történetéről pedig Wittmann Zsuzsanna és Máthé Éva adott bővebb tájékoztatást.

Magyarok a hajón

Az elmúlt 100 évben többször felbukkantak hírek egykor a hajón utazó magyarokról. Tisztázni kell azonban, kit tekintünk magyarnak az utasok közül. Több szempont is mérlegelendő a kérdés tisztázása érdekében. Magyar lehet, aki;

– magyar nemzetiségű – magyarnak vallja magát, felmenői is magyar nemzetiségűek voltak, vagy

– magyar anyanyelvű – első nyelvként a magyart beszélte, vagy

– Magyarország területén született, vagyis a kiegyezés előtti Osztrák Birodalom magyar lakta területén, vagy a későbbi Magyar Királyság területén született.

Ezen szempontok alapján csak két utas, Weisz Lipót és Navratil Mihály mondható magyarnak.

Bár nem a hajón utazott, de a katasztrófával kapcsolatban ismertté vált a túlélők mentésére érkező RMS Carpathia-n szolgálatot teljesítő hajóorvos, a szintén magyar dr. Lengyel Árpád (1886–1940) is; az ő nevét sem szabad elfelejteni. A túlélők mentésében óriási feladatot vállalt, hiszen neki volt egyedül mentőorvosi gyakorlata. Megjegyzendő, hogy a korabeli sajtóban megjelent hírek szerint a Carpathian volt egy magyar tengerészhadnagy is, Ráth Gusztáv.⁴

² MUSSCHOOT 2011. 264.

³ HUSTAK 1998. 224.

⁴ *Világ*, 1912. ápr. 21. Magyarok a Titanic-nál. 8.

Állítólagos magyar utasok

A szerencsétlenség utáni napokban a hazai sajtó szerint: „A hajó utasainak jegyzéke szerint a *Titanicon* sem magyar, sem osztrák ember nem volt, legalább ami az I. és a II. osztályt illeti; ellenben lehetséges, hogy a fedélközön elhelyezett kilencszáz kivándorló közt van osztrák vagy magyar is”,⁵ illetve egy bécsi forrás szerint „A »*Titanic*«-ra itt – azaz Bécsben (a szerz.) – nem adtak el hajójegyet s azt hiszik, hogy a gőzösön, sem magyar, sem osztrák utas nem volt.”⁶ Később azt közölték, hogy a *Titanicon* mégis voltak magyar utasok. A lapok szerint mind „szegény kivándorlók, harmadosztályosok” lehettek.⁷ A White Star Line magyarországi képviselője, a Vigadó téri menetjegyiroda táviratban kérdezte a hajóvállalat liverpooli igazgatóságát, hogy volt-e magyar utas a *Titanic* fedélzetén, és ha, igen kik voltak azok. Április 18-án Bruce Ismay (1862–1937), a White Star Line hajótársaság igazgatója az alábbi nyilatkozatot adta ki: „*Southampton, Menetjegy iroda Budapest. Titanicon voltak magyarországi utasok. A megmentettek névsora még nincs megállapítva. Baseli képviselőnk később megküldi önöknek esetleges utasok névsorát. Ismay.*”⁸

A *Titanicon* utazó, és a katasztrófában elhunyt vagy megmenekült személyek kiléte az események után számos spekulációra adott okot. A korabeli lapok rendszeresen írtak állítólagos túlélőkről és áldozatokról. Általában néhány hét vagy hónap után kiderült, hogy ezeknek a személyeknek a nagy része nem utazott a hajón, vagy nem magyar származású. Sokan próbáltak a katasztrófa után előnyt kovácsolni maguknak az állítólagos történeteikkel. Lengyel Árpád szerint a túlélők közt nem találkozott magyar személlyel, csak egy Stern Gyula nevű úrral, aki „*valamelyest tudott magyarul*”.⁹ 1912. május elején egy amerikai magyar lap New York-i irodája megpróbálta felkutatni a ma-

J. Bruce Ismay

(fotó: <https://www.britannica.com>)

⁵ *Pesti Napló*, 1912. ápr. 17. A „Titanic” rettenetes katasztrófája. 7.

⁶ *Pesti Napló*, 1912. ápr. 16. A világ legnagyobb hajójának katasztrófája. 8.

⁷ Az *Ujság*, 1912. ápr. 18. A *Titanic* katasztrófája. 7.

⁸ Uo. 8.

⁹ *Budapesti Hírlap*, 1912. máj. 08. A *Titanic* menekültjei között. 5.

gyar áldozatokat. Helen Timko a női segítőbizottság megbízásából azt a feladatot kapta, hogy nézzen utána a menekülteknek. Az általa leírt személyek az alábbiak voltak.

– A Sopron vármegyei Kisik Antal és felesége, Lujza, illetve lányuk, Lujza, valamint Kisik Vince és Kisik Mária. Ők a harmadosztályon utaztak, de az utaslistákon később Kinknek olvasták nevüket. Kisik Antal túlélte a szerencsétlenséget, Kisik Mária és Vince a katasztrófa áldozatai lettek. Lujza nevű utasokról nincs tudomásunk.

– Az ugyancsak Sopron vármegyei Hoffer Lujza. Róla azonban nem bizonyítható, hogy a hajón volt.

Az előbbieken említett személyekről végül bebizonyosodott, hogy nem magyar, hanem osztrák nemzetiségűek voltak.¹⁰

A leírásokban felbukkantak további személyek is, az alábbiak:

– A vajdácskai Petecsula Györgyné, született Frey Julia. A forrás szerint Sátoraljaújhelyről települtek át az USA-ba. Később nem erősítették meg a hírt, hogy a hajón lett volna.¹¹

– A kaposvári Kleswetz (Simonyi) Gizella és férje, a nyitrai Krázsovits József. Ugyancsak nem bizonyították be ottlétüket.¹²

– Cardezza Tamás, hivatalos nevén Thomas Drake Martinez Cardeza. Valóban a hajón utazott, és kötődött Magyarországhoz, mert ott volt birtoka, de ő maga nem volt magyar származású.¹³

– Taussig Emil, felesége és leánya. Ők is a hajón voltak, de az Osztrák birodalom területén fekvő Železný Brod nevű észak-cseh városból származtak és nem voltak magyar származásúak.¹⁴ Taussig Emil a balesetben eltűnt, felesége és lánya túléltek a katasztrófát.

– Pirnitzer Gyula, az Amerikai Magyar Bank igazgatója. Ez később álhírnék bizonyult.¹⁵

– Megemlítendőek még a korabeli lapokban megjelent írások szerint magukat túlélőnek beállító, de valójában a hajón nem járt személyek: Czirbusz Géza, Horváth Dénes, Reischl Mátyás, Veress Zoltán és felesége, Baghy Irma.¹⁶

Az Osztrák–Magyar Monarchia londoni konzulátusa 1912. április 28-án keltezett és a közös külügyminisztériumnak címzett feljegyzésében 33 magyar utasról tesz említést, a benne szereplő „magyar” megjelölés azonban nem az áldozatok nemzeti-

¹⁰ *Világ*, 1912. máj. 04. A Titanic magyar utasai. 6.

¹¹ *Az Ujság*, 1912. máj. 05. Tetemrehívás a Titanic ügyében. 7.

¹² *Pesti Napló*, 1912. dec. 08. A „Titanic” magyar menekültje. 19.

¹³ <http://www.schoolfieldcountryhouse.com/the-house/2018/7/2/homes-of-the-titanics-first-class-passengers-part-2-washington-philadelphia-and-new-york> (Letöltés ideje: 2020. júl. 02.)

¹⁴ *Pesti Hírlap*, 1912. ápr. 28. A Titanic szerencsétlenségéhez. 34.

¹⁵ *Pesti Napló*, 1912. ápr. 19. A Titanic katasztrófája. 8–9.

¹⁶ *Fejér Megyei Hírlap* 1988. márc. 26. Balázs Katalin: Menekülés a Titanicroól. 7.

ségére, hanem állampolgárságára vonatkozott. Valamennyien horvát és bosnyák nemzetiségűek voltak. Ilyen volt Stankovic Jovan, Jalzevac Jovan, Draczenovic József, Karun Ferencz és Anna, Markun János, Dákéi Branko, Bartosch Iván, Tschor Lajos, Diko Mirko, Paplovic István, Hendekovio Gnas, Orman Mara, Petranec Matilda, Karazic Milan, Turcin István, Balkic Eerin, Rekec Tido, Delalic Regzo, Sivic Husen, Wuk Jankó, Strilic Iván, Cacic Mária, Reskovic Jekó, Calic Péter, Cacic Manda, Dimic Jován, Cacic Luka, Eeiinovic Jozó, Cacic Gezo, Pocrevic Tome, Uzelas Toro, Dreskovic Luka, Pacruic Mate, Dreskovio Mária és Smiljanic Jakab Mile.¹⁷ Később a New York-i osztrák-magyar konzulátus hivatalos megállapítása szerint a Titanicon hatvanhárom osztrák, valamint magyar alattvaló utazott.¹⁸ Egy állítólagos magyar „terrorista” is volt a hajón, akinél dinamitot és detonátort találtak, az elkövető személy azonban a horvát nemzetiségű Ivan Sjubanovic volt.¹⁹

1912 nyarán sem volt még végleges a lista, ezért kérték a lakosságot, hogy a Titanic szerencsétlenségénél esetlegesen eltűnt hozzátartozóik nevét jelentsék be.²⁰

Az osztrák–magyar nemzetiségű utasok (akik állampolgárságuk alapján jogilag a Monarchiához tartoztak) listáján később összesen 49 fő szerepelt. Összesen 8 túlélőről és 41 áldozatról szólnak a források. Az osztrák–magyar utasok 16%-a élte túl a katasztrófát.²¹

Nemzetiség	Első osztály			Másodosztály			Harmadosztály		
	Túlélő	Áldozat	Összes	Túlélő	Áldozat	Összes	Túlélő	Áldozat	Összes
Osztrák–magyar	0	1	1	1	3	4	7	37	44

Összegezve elmondható, hogy valószínűleg több ismeretlen nevű, hazánkból származó, harmadosztályon utazó utas lehetett a fedélzeten.²² Több magyarról is tudunk, akik végül nem szálltak fel a hajóra, vagy az indulás előtt lemondták útjukat, ilyen volt pl. Kass János szegedi vigadó tulajdonos.²³ Bizonyíthatóan azonban csak két utas volt magyar származású: Navratil Mihály és Weisz Lipót.

Megjegyzendő még, hogy a katasztrófa után a magyar kormány április 20-án a parlamentben részvétét fejezte ki az áldozatok családjának: Gróf Csáky Albin elnök

¹⁷ Az *Ujság*, 1912. ápr. 18. A Titanic katasztrófája. 8.

¹⁸ Az *Ujság*, 1912. máj. 08. A Titanic. 8.

¹⁹ <https://www.birminghammail.co.uk/news/local-news/titanic-100-years-on-pirates-230586> (Letöltés ideje: 2020. 07. 02.)

²⁰ Az *Ujság*, 1912. júl. 11. A Titanic magyar áldozatai. 11.

²¹ AGSTNER 2012. 389.

²² *The New York Times*, 2012. ápr. 13. Holly Morris: 100 Years at Sea - New Books About the Titanic and Its Passengers.

²³ Az *Ujság*, 1912. ápr. 21. A Titanic katasztrófája. A ki lemaradt a Titanicroól. 10.

az ülés megnyitása után megemlékezett a Titanic katasztrófájáról, és indítványára jegyzőkönyvben fejezte ki részvétét a T. Ház.²⁴ Április végén dr. Hevesi Simon rabbi az áldozatok emlékére istentiszteletet tartott Budapesten.²⁵ Május 9-én a mentést végző Carpathia hajó befutott a fiumei kikötőbe, ahol Jekelfalussy Zoltán kivándorlási biztos üdvözölte Rostron kapitányt. Itt Klotild királyi hercegasszony és Erzsébet királyi hercegnő meglátogatta a Carpathiát. Klotild királyi hercegasszony átadott egy képeslapot Rostron kapitánynak, hogy adja át Budapesten József királyi hercegnek, akinél a kapitány audiencián fog megjelenni. Ugyanazon a napon Lukács László miniszterelnök telefonon meghívta a Carpathia tisztikarát Budapestre.²⁶ Budapesten a Titanic áldozatainak özvegyei és árvái javára jótékonyági futballmérkőzést is játszottak: 1912. május 10-én a Hungária körúton lévő pályán az MTK játszott a világoskék-sötétkék mezben pályára lépő „Carpathia football-csapata” ellen. A hajósok csapatát a már említett magyar Ráth Gusztáv vezette. Lengyel Árpád, a Carpathia orvososa a katasztrófáról később több előadást is tartott hazánkban.

A felvidéki Navratil Mihály (1880–1912)

Navratil Mihály 1880. aug. 14-én született Szereden²⁷ (Sered', mai Szlovákia), születése másnapján keresztelték meg. Apja id. Navratil Mihály ács, később szóda-gyáros, édesanyja Kopeczki Magdolna volt. Egészen fiatalon Pozsonyba került, ahol kitanulta a szabómesterséget. Egyes források szerint Budapesten is megfordult.²⁸ A kivándorlási hullám őt is elérte, 1902-ben Párizsba ment, és megfordult Londonban is, ahol 1907 májusában feleségül vette az olasz származású (genovai felmenőkkel rendelkező), argentin Marcelle Carettót (1890–1974). A pár Nizzába költözött (Avenue St. 37.), ahol valamivel később Navratil megnyitotta a saját szabóműhelyét.²⁹ Két gyermekük született, Michel Marcel Navratil (1908–2001) és Edmond Roger Navratil (1910–1953), azaz Lolo és Momon, vagy Louis/Lulu³⁰ és Lolo.³¹ A család eleinte sok küzdelmen ment keresztül, a franciák nem nézték jó szemmel őket Nizzában, végül azonban sikerült boldogulniuk, és a szabó jól kereső iparossá vált.³²

²⁴ *Világ*, 1912. ápr. 20. A főrendiház ülése. 3.

²⁵ *Pesti Hírlap*, 1912. ápr. 28. A Titanic katasztrófája. Ima a Titanic halottaiért. 7.

²⁶ *Az Újság*, 1912. máj. 09. (A Carpathia Fiumeban). 9.

²⁷ *Népszava*, 1912. máj. 05. A „Titanic” katasztrófájáról. 9.

²⁸ *Friss Újság*, 1912. máj. 05. Magyar emberek a Titanicon. 2.

²⁹ *Az Újság*, 1912. máj. 05. Tetemrehívás a Titanic ügyében. 7.

³⁰ *Pesti Napló*, 1912. ápr. 27. Lolo és Lulu. 8.

³¹ *Pesti Hírlap*, 1912. máj. 18. (Louis és Lolo). 15.

³² BRACKEN–FINDLAY 2016. 119–124.

Dr. Roszner Aladár (1867–1938) orvos a tragédia előtt Nizzában járt, ahol találkozott a magyarul beszélő szabómesterrel.³³ Egy véletlen folytán derült ki, hogy a szabó magyar, egyszer ugyanis Rosznerné ruharendelés közben az urához fordult, és azt mondta magyarul: „No, kíváncsi vagyok, hogy tisztességes, szavát tartó ember-e, vagy csak ígéreteket tevő svihák!” A magyar szóra Navratil mester abahagyta divatlapjai rendezgetését, és tiszta magyarsággal válaszolt: „Madame, meg lesz velem elégedve, és meg fogja látni, hogy nem vagyok svihák!” A beszélgetés pedig innentől már magyarul folytatódott. Roszner gyakran biztatta Navratilt, hogy jöjjön nyaranta haza, mert Budapesten hamar nagy közönségre tenne szert, de a szabómester nem akart jönni. Mit csináljon ott a feleségem, ha nem beszél a nyelvet sem? – mondogatta. „Pedig szeretnék hazalátogatni, olyan régen nem voltam otthon!” Az orvos később úgy emlékezett rá, hogy „szegény magyarom, aki külföldön se feledded el hazád nyelvét, nyugodjál békében a nagy sírban, amelyben annyian pusztultak el!”³⁴

Navratil Mihály (fotó: <https://www.encyclopedia-titanica.org>)

Később a Navratil házaspár kapcsolata megromlott,³⁵ így házasságuk 1912 elején válással végződött.³⁶ A gyermekek anyjuk nagybátyjánál (Bruno) kerültek elhelyezésre.³⁷ Navratil nem tudta feldolgozni, hogy a bíróság az asszonynak ítélte a gyerekeket, ezért azt a tervet eszelte ki, hogy elrabolja őket, és új életet kezd velük Amerikában. Mielőtt elindult Amerikába, 50 000 koronáért eladta ruhaüzletét.³⁸ A fiúk láthatáson voltak apjuknál a húsvéti szünetben,³⁹ amikor Navratil Mihály elkerlte barátja, bizonyos Louis M. Hoffman útlevelét, amelyet felhasználva Monte Carlóból Angliába akart hajózni.⁴⁰ Londonban három másodosztályú jegyet vásá-

³³ *Pesti Hírlap*, 1912. máj. 18. (Louis és Lolo). 15.

³⁴ Uo.

³⁵ HINES 2011. 272.

³⁶ DABBAGH 2012. 202.

³⁷ *Budapesti Hírlap*, 1912. máj. 16. p. (A Titanic két magyar árvája). 11.

³⁸ *Az Újság*, 1913. ápr. 15. Navratil asszony keresete a White Star Line ellen. 14.

³⁹ GELLER 1998. 224.

⁴⁰ MAYO 2016. 336.

rott a Titanicra (230 080 sz. jegy, F-4 kabin, ára 26 £). Southamptonban sikeresen felszállt rá két gyermekével, utastársainak pedig azt hazudta, hogy felesége, Mrs. Hoffman meghalt.⁴¹

A Titanic végzetes éjszakáján, éjjel 2:05 perckor⁴² Navratil az utolsó mentőcsónakba (összecsukható D csónak⁴³) tette a gyerekeit. Lolo és Momon túlélte a Titanic tragédiáját, apjuk azonban nem. Mentőmellényt viselő, barna öltönyös holttestét (#15) a Mackay-Bennett mentőhajó emelte ki az óceánból és szállította Halifaxba április 30-án.⁴⁴ Mivel papírjai alapján a zsidó Hoffman néven azonosították, ezért a kanadai Halifaxban, a Baron de Hirsch zsidó temetőben május 15-én helyezték végső nyugalomra a katolikus Navratil Mihályt.⁴⁵ A temetési szertartást Jacob Walter rabbi végezte.⁴⁶ Később, amikor kiderült valódi személyazonossága, korrigálták a sírfeliratot.

A hazai sajtóban először 1912. április 27-én említik Navratil nevét.⁴⁷ A korabeli sajtó szerint Navratilnak Szereden lakott édesanyja és Matild nevű nővére, aki szintén Amerikába készült menni, de közbejött okok miatt nem utazhatott bátyjával és így elkerülte a katasztrófát.⁴⁸

A Titanic magyar árvái

Michel és Edmond, „a Titanic árvái” voltak az egyetlenek, akiket szülők, vagy kísérő nélkül mentettek meg a süllyedő hajóról. Édesapjuk helyezte őket biztonságba a két utolsó mentőcsónak egyikén, amelyek elhagyták a Titanicot, míg ő maga az óceánba veszett.⁴⁹ Az első beszámolók a katasztrófa után két héttel jelentek meg hazánkban.

„A Titanic katasztrófája. Newyorkból jelentik: A megmenekült két kis francia gyermeknek, a kit egy angol asszony vett magához, már jelentkezett az anyja. Navratilnének hívják, Nizzában lakik, a hol férje, a ki magyar származású ember, szabó volt. A házastársak válófélben vannak és Navratil husvétkor a két gyermekkel együtt nyomtalanul eltűnt. Az asszony azt hiszi, hogy férje a Titanicon Amerikába vette útját és a két kis gyerek az ő gyermeke.”⁵⁰

⁴¹ *Magyar Nemzet*, 2017. ápr. 15. Salacz Attila: Nyugodjál békében a nagy sírban! 27.

⁴² MAYO 2016. 336.

⁴³ ZULLO 2015. 192.

⁴⁴ *The New York Times*, 1996. szept. 02. Kennedy, Randy: With Ship's Hull Back on the Ocean Floor, Titanic Buffs Return to New York. 26.

⁴⁵ RUFFMAN 2013. 72.

⁴⁶ MOSKOWITZ 2018. 260.

⁴⁷ *Budapesti Hírlap*, 1912. ápr. 27. (A Titanic katasztrófája). 9.

⁴⁸ *Friss Újság*, 1912. máj. 05. Magyar emberek a Titanicon. A hajóstársaság a bűnös. 2.

⁴⁹ *The Daily Banner*, 1912. máj. 09.

⁵⁰ *Budapesti Hírlap*, 1912. ápr. 27. (A Titanic katasztrófája). 9.

A Pesti Napló egy hosszú írást közölt „Lolo és Lulu” címmel a gyermekekről.⁵¹ Az írás szerint „a gyermekek romantikus históriájának számunkra az a különös érdekessége, hogy az apjuk, aki a „Titanic” pusztulásakor a tengerbe veszett, pozsonyi származású, tehát magyar ember volt”. A fiúk hazai azonosításában a már említett Roszner Aladár is megszólalt, május elsején a Pesti Hírlap oldalain olvashatjuk, hogy „talán érdekelni fogja a t. szerkesztőséget, hogy a Navratil-fiúk-tulajdonképen – magyarok!”⁵² A két ismeretlen, angolul nem beszélő és franciául is csak pár szót tudó kisfiúra egy első osztályon utazó, franciául beszélő hölgy,⁵³ egy New York-i gazdag kereskedő felesége, Margaret Hays (1887–1956) vigyázott, amíg édesanyjukat meg nem találták Franciaországban.⁵⁴ Ez idő alatt a fiúk édesanyja két hétig a rendőrség segítségével kerestette volt férjét és a gyermekeket, míg a Le Figaróban meg nem látta a fotókat.⁵⁵

Az asszony a White Star Line költségén azonnal értük ment New Yorkba.⁵⁶ Május 16-án érkezett meg, ahol a fiúk⁵⁷ a gyermekvédő egyesület házában voltak Mrs. Taylor gondozásában.⁵⁸ „A gyermekek az első pillanatban megismerték anyjukat és vidám kiáltásokkal futottak a karjai közé. Ez a találkozás egyúttal végleges bizonyosságot hozott a Navratil-gyermekek sorsára: azelőtt ugyanis kétségeskedni kezdtek, vajjon csakugyan Navratilné-e a gyermekek anyja, annál inkább is, mert mások is azzal állottak elő, hogy ők a gyermekek legközelebbi hozzátartozói. A szeretetteljes találkozás természetesen eloszlattott minden kétséget. A szakadó eső dacára óriási

Navratil Louis és Lolo, a Titanic két kis magyar származású menekültje. Az apjuknak, aki szereti szülők gyermeke. Niráiban ruházlete volt, de mintán alvált feleségétől, két kis apróságával Amerikába indult, hogy ott új életet kezdjen. Azonban utijában elérte végzet. Ő a Titanic-kal együtt a hullámokba veszett, és a két kis apróság azonban megmenekült és gazdag emberek öröke fogadták őket.

A Titanic két kis magyar menekültje
(fotó: Friss Újság, 1912. május 05. 3.)

⁵¹ Pesti Napló, 1912. ápr. 27. Lolo és Lulu. 8.

⁵² Pesti Hírlap, 1912. máj. 01. A Titanic katasztrófája. Louis és Lolo. 12.

⁵³ Daily Mail, 2012. márc. 25. McQueeney, Kerry: The Titanic Orphans: Two brothers put on last lifeboat by father who died in disaster (and were only reunited with their mother after she saw newspaper appeal).

⁵⁴ The Washington Times, 1913. ápr. 10.

⁵⁵ LAXTON 2009. 160.

⁵⁶ MOWBRAY 2012. 336.

⁵⁷ Budapesti Hírlap, 1912. máj. 18. (A Titanic magyar árvái). 14.

⁵⁸ Interjú Michel Navratillal. Maritime Museum du Palais de Chaillot in Paris, October 6, 1982.

tömeg várakozott a ház előtt és lelkes ovációval csak akkor oszlott el, a mikor egy hivatalnok kijelentette, hogy Navratilné megtalálta a gyermekeit.”⁵⁹

Az asszony a két gyermekkel később Nizzában élt (St. Lambert Avenue 13.), ahol gazdag háztulajdonosok háztartását vezette. A túlélő kisfiúk később már nem tanultak meg magyarul.

Michel Marcel Navratil, azaz Lolo magas kort ért meg, 2001-ben, 92 éves korában hunyt el Montpellier-ben. Ő volt az utolsó férfi túlélője az 1912-es Titanic katasztrófának.⁶⁰ Lánya, Elisabeth Navratil 1982-ben írta meg a „Titanic árvái” című könyvét („Les enfants du Titanic”), amelyben elmeséli nagyapja, apja és nagybátyja szerencsétlen történetét. A kötet később angol nyelven is megjelent.⁶¹ Michel öccse, Edmond Roger Navratil lakberendezőként és építészként dolgozott, a II. világháború idején a francia fronton harcolt, de hadifogságba esett. Egészsége megromlott és fiatalon, 43 éves korában elhunyt, Lourdes-ban temették el.⁶²

A veszprémi Weisz Lipót (1876–1912)

Születésével kapcsolatban számos forrásban ellentmondásos információ olvasható, 1874-től egészen 1887-ig találunk születési hivatkozásokat. A veszprémi anyakönyvek áttekintése során több Weisz, illetve Weiss Lipót névvel is találkozhatunk, mint szülő, vagy mint gyermek, továbbá egy Weisz Jenő nevű személyről is van ismeretünk, akinek héber keresztnéve Lejb (Lipót) volt. A későbbi Titanic-áldozat kora alapján viszont megállapítható, hogy Weisz Lipót 1876. április 27-én született Veszprémben zsidó szülők gyermekeként.⁶³ Május 4-én Spitzer Vilhelm végezte el rajta a zsidó szertartás szerinti körülmételést. Komaszülője Heiman Móric volt. Apja, Weisz Zsigmond (1842–1913) adászteveli származású volt, anyja, Heiman (Heumann) Éva veszprémi zsidó család sarja. Az anya Veszprémben született 1852-ben, a balasagyarmati származású Heimann Mózes Mór és az ugyancsak veszprémi születésű

Weisz Lipót születési anyakönyve

⁵⁹ Az *Ujság*, 1912. máj. 18. Navratilné és gyermekei. 14.

⁶⁰ *BBC News*, 2001. feb. 2. Last male survivor of Titanic dies.

⁶¹ NAVRATIL 2001. 224.

⁶² ZIMMERMANN 2012. 186.

⁶³ GYÖRE 2009.

Menzel Cecília gyermekeként. 1872-ben kötöttek házasságot. Fontos megjegyezni, hogy Lipótnak volt egy nővére is, Weisz Emma (sz. 1874. július 2.).

Weisz Lipót családja Erzsébetváros (Budapest) érintésével Bécsbe költözött, ahol a fiú a helyi művészeti akadémián tanult. Később Lipót Münchenben és Párizsban is folytatott tanulmányokat. Szülei Bécsben maradtak, Lipót viszont Angliába költözött, eleinte ékszerész volt és saját boltot is üzemeltetett. 1905-ben került kapcsolatba az 1898-ban alakult, híres Bromsgrove-i Iparművész Céhhez, ahol szobrászként akarta magát tovább képezni. Itt a bromsgrove-i „Guild of Art in England” iskolában tanult.

Időközben Birminghamban megismerkedett későbbi feleségével, Mathilde Pëde-vel, akivel 1909-ben házasodhattak össze. A párnak nem született gyermeke.

Mathilde Françoise Pëde, azaz „Mrs. Leopold Weisz” 1874. május 24-én született Gentben (Belgium). Szülei, Eugène Pëde (1842–1909) és Joanna Allyn (1845–1928) 1866-ban házasodtak össze. Mathilde Pëde Gentben varrónő lett. 1895 februárjában elhagyta a szülői otthont, és Gent Korenmark részébe költözött. Innen Birminghamba ment, ahol egy varróműhelyben dolgozott, szabad idejében énekléssel is foglalkozott. Később eladta a varróműhelyét és Lipótnak adta az érte kapott összeget. Az angliai összeírásban (1911) Lipót 37 évesnek mondta magát, aki házas, kő- és fafaragó (kő- és fa-szobrász). Ebben az időben a Victoria Road 4. sz. alatt éltek, Bromsgrove-ban (Worcestershire, Anglia).⁶⁴

Weisz Lipót hátul, takarásban, a Bromsgrove-i Iparművész Céhnel
(fotó: Dirk Musschoot)

Mathilde Weisz (fotó: <https://www.encyclopedia-titanica.org>)

⁶⁴ MUSSCHOOT 2011. 264.

A montreáli múzeum homlokzata Weisz frízeivel (fotó: <https://www.musees.qc.ca>)

Weisz Lipót megismerkedett Edward Lancelot Wren brit építésszel, akinek a javaslatára Montréalba ment. Ekkoriban Wren a Bromsgrove Guild (Canada) Ltd. vezetője volt. 1911 szeptemberében a Lusitania fedélzetén Liverpoolból New Yorkba hajózott (megjegyzendő, hogy itt 35 éves katolikusként van feltüntetve). New Yorkból Montréalba utazott, ahol a helyi Montreáli Szépművészeti Múzeum (Rue Sherbrooke-i Musée des Beaux Art) homlokzatához készített frízeket.

Munkái a Hornstein-pavilon épületén ma is láthatók. Munkájával nagyon elégedettek voltak, így Edward Wren megbízta a Kanada kilenc tartományát megjelenítő kőpajzsok megfaragásával, amelyek a mai napig díszítik a Dominion Express épületét (a Rue St. Jacques Ouest és a Rue St. François Xavier sarkán). Ekkor Weisz Lipót elhatározta, hogy kiköltözik Kanadába, ugyanis úgy látta, Québec az a hely, ahol pénzt lehet keresni a művészetből.

1911 nyarán három hónap után Montrealból visszatért Angliába azzal a szándékkal, hogy meggyőzze feleségét, együtt költözzenek át Kanadába. Mathilde és Lipót eladták a házukat és bútorikat Bromsgrove-ban. Lipót átvette az összes pénzt a banktól: közel tízezer dollárt bankjegyekben és aranyban. Az RMS Lusitania első osztályán kívántak visszautazni az Egyesült Államokba, a szénsztrájk miatt viszont át kellett foglalniuk jegyüket a Titanic

Weisz Lipót (fotó: <https://www.encyclopedia-titanica.org>)

másodosztályára.⁶⁵ 1912 márciusában vették meg jegyüket (228414 sz. jegy, ára 26 £^{66,31}) a „Houlden Bros and Son” irodánál. Weisz Lipót vagyona nagy részét aranyba fektette, majd a kabátja belsejébe varratta feleségével.⁶⁷ Southamptonban szálltak fel a Titanicra, és 1912. április 10-én hajóztak ki az Atlanti-óceánra. Egy április 17-én kelt levél szerint a szobrászt kedves, előzékeny embernek ismerték meg utastársai,⁶⁸ Bertha Watt másodosztályú utas visszaemlékezéseiben Weiszékről mint szimpatikus párról ír.⁶⁹

Name of Ship <i>Titanic</i>		Date of Departure <i>Apr. 10th 1912</i>												
Steamship Line <i>White Star Line</i>		Where Bound <i>New York</i>												
NAMES AND DESCRIPTIONS OF ALIEN PASSENGERS EMBARKED AT THE PORT OF <i>Southampton</i>														
B.—NON-TRANSMIGRANTS, that is Alien Passengers other than those included under A.														
Serial Number	NAME OF PASSENGER	Age	Sex	Profession, Occupation, or Calling of Passenger	AGE OF PASSENGERS (Age to Year of Passenger, per the 1 st of January, 1912)				Country of which Citizen or Subject	Country of Last Permanent Residence				Country of Intended Future Permanent Residence
					Under 14	14 to 17	17 to 21	21 to 30		Other	Other	Other	Other	
227269	Leopold Weisz	30	M						U.S.A.					U.S.A.
227270	Mathilde Weisz	27	F						U.S.A.					U.S.A.
227271	Leopold Weisz	30	M						U.S.A.					U.S.A.
227272	Mathilde Weisz	27	F						U.S.A.					U.S.A.
228414	Leopold Weisz	30	M						Hungary					Hungary
228415	Mathilde Weisz	27	F						Hungary					Hungary

A Titanic utaslistáján Leopold Weisz és Mathilde – Hungary szerepel (fotó: www.maritimequest.com)

⁶⁵ LORD 2013. 484.

⁶⁶ 26 font a 2020. márciusi árfolyamon számolva 2989 £, ami forintban mai értékén kb. 1 200 000 forint.

⁶⁷ MOSKOWITZ 2018. 260.

⁶⁸ <https://www.encyclopedia-titanica.org/letter-about-titanic-victim-leopold-weisz.html> (Letöltés ideje: 2020. 07. 02.)

⁶⁹ LEE 2012. 296.

A tragédia napján, április 14-én reggel Peruschitz tiszteletes a másodosztályon tartott katolikus mise keretében magyarul is prédikált az utasoknak.⁷⁰ A végzetes éjszakán a másodosztályú étkező szalonban töltötte idejét Mathilde, zongora- és fuvolajátékot hallgatott és énekelt. Dr. Alfred Pain fuvolán, Douglas Norman zongorán játszott, Matilde pedig elénekelt a kor egyik legnagyobb slágerét, a *Nyár utolsó rózsája* című dalt, amivel nagy sikert aratott. Később csatlakozott a férjéhez, akivel sétálni indultak a fedélzetre. Mathilde a könyvtárba akart menni, de akkor már az asszonyok rossz előérzete támadt. A hirtelen jött hideg miatt este 11:40 perckor visszatértek a kabinjukba, amikor remegést éreztek a hajón. Kimentek a folyosóra, ahol az ott szolgálót teljesítő stewardot kérdezték meg mi történt. A hajó munkatársa közölte: semmi nem történt! A pár visszatért kabinjába és nyugovóra tért. Néhány perccel később

egy tiszt keltette fel őket „*All women and children on deck!*”⁷¹ felkiáltással. Lipót megnyugtatta feleségét, hogy ez bevett szokás a tengeren. Az óceánjáró ezután kezdte meg lassú süllyedését a jeges Atlanti-óceánba.⁷² Az asszony hálóingben és kabátban várta, hogy leengedjék a mentőcsónakot, ahol sokan összezsúfolódvá ültek.⁷³ A katasztrófa során Lipót eltűnt, az óceánba fulladt.⁷⁴ és csak később találták meg holttestét Új-Fundland partjainál (#293), rajta kabátját és ingét, amelybe a W. L. monogramot varrták be. A baleset utáni napon az amerikai „*Baltimore American*” c. lap már közölte az utasok listáját, köztük Weisz Lipót és Mathilde nevét.

Weisz Lipót haláláról a korabeli magyar lapok is megemlékeztek, a hírekben azonban több tévedés és el-
lentmondás is olvasható.

Baltimore American
(1912. április 16.)

⁷⁰ <https://www.encyclopedia-titanica.org/titanic-victim/josef-peruschitz.html> (Letöltés ideje: 2020. 07. 02.)

⁷¹ Minden nő és gyermek a fedélzetre!

⁷² MUSSCHOOT 2011. 264.

⁷³ *Montreal Herald*. 1932. ápr. 14.

⁷⁴ MOWBRAY 2012. 336.

„Az első osztályon egy magyar család volt, Taussig Emil, felesége és leánya s a másodikon Weisz Lipót és neje, Weise Matild.”⁷⁵

„Egy magyar áldozat – Bécs, április 22. (Saját tudósítónk telefonjelentése.) – Mint utólag kiderül, a Titanic áldozatai között volt egy bécsi is, Weiss Lipót szobrász. A 36 éves nőtlen művész Magyarországon született és szüleivel és testvéreivel már évek óta Bécsben élt. Kanadában egy angol cégtől több munkára kapott megbízást és éppen oda készült. Februárban még Bécsben tartózkodott.”⁷⁶

„Az áldozatok közt hír jött ma egy bécsiről is. Azt hiszik, hogy a bécsi Weisz Lipót szobrász, szintén a tengerbe fúlt, legalább neve nem szerepel a menekültek listáján. Weisz Lipót Magyarországon született, de szüleivel együtt még gyermekkorában Bécsbe költözött. A bécsi képzőművészeti akadémián tanult, majd Münchenbe ment és öt éve egy londoni cégnél dolgozott. Szülei április 10-én, a «Titanic» elindulása napján, kaptak tőle egy képeslevelezőlapot, amely a «Titanic»-ot tünteti föl. Azt írta benne, hogy épp most indul a hajóban; a «Titanic»-ról is fog írni. De a szülők azóta is hiába várják levelét.”⁷⁷

„A katasztrófa magyar áldozata – Bécs, ápr. 22. (Saját tudósítónktól.) – A Titanic áldozatai között van egy Magyarországból való Weisz Lipót nevű harminchat éves szobrász, Weisz februárban Bécsbe jött ott lakó szüleinek látogatására és a Titanic-kal akart visszautazni Kanadába, a hol egy nagy gyár számára készített szobrászmunkákat.”⁷⁸

„Az áldozatok között van Canalejas spanyol miniszterelnök öccse is. Továbbá egy Weisz Lipót nevű, magyar származású szobrász, ki évek óta egy canadai cégnél dolgozik. Weisz szülei Magyarországból költöztek Bécsbe itt született ez a fiuk, ki mint szobrász került ki Amerikába. Látogatóban volt otthon s a Titaniccallyal akart hazatérni.”⁷⁹

„Weisz úr neve nem szerepelt a listán. Nem kétséges, hogy a szerencsétlen úriember is azon számos ember között van, akik kötelességérzetből mentették a nőket és a gyermekeket és a biztos halál várt rájuk.”⁸⁰

A 293. sz. áldozat leírása az alábbi volt: körülbelül 42 éves férfi, sötét haj, bajusz. Ruházata, szőrmével bélelt galléros asztrahán fekete kabát, szürke öltöny, W. L. monogram az ingen. Zsebekben: kulcstartó és kulcsok; fém pisztolyóra; cigaretta-tárca; két zsebkönyv; bankkönyv; arany óra; ezüst karóra; két mandzsettagomb; egy arany gyűrű; egy kitűző; egy aranylánc; 56 font aranyban; egy dollár és érmék; 30 font és 26 dollár készpénz. – Másodosztály, Leopold Weisz, Worcester.⁸¹

⁷⁵ Pesti Hírlap, 1912. ápr. 28. (A Titanic szerencsétlenségéhez). 34.

⁷⁶ Az Ujság, 1912. ápr. 23. A Titanic katasztrófája. Egy magyar áldozat. 8.

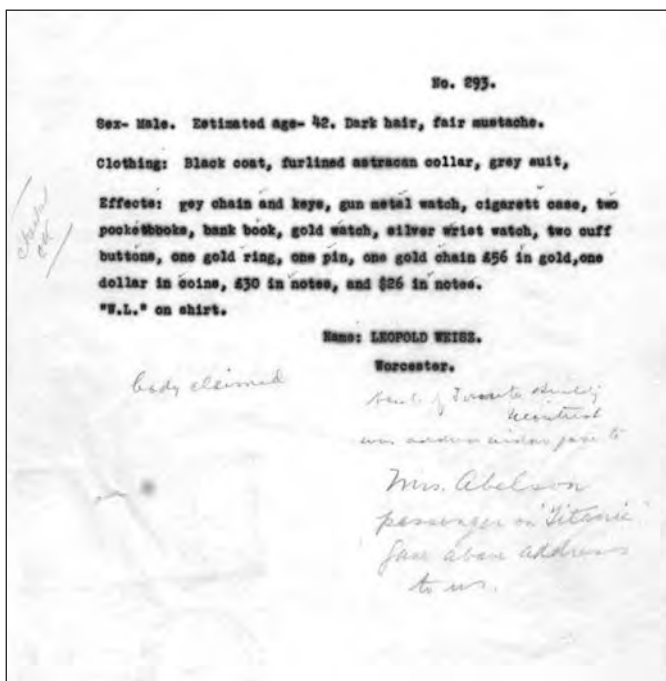
⁷⁷ Világ, 1912. ápr. 24. A Titanic katasztrófája. 7.

⁷⁸ Budapesti Hírlap, 1912. ápr. 23. A Titanic katasztrófája. 9.

⁷⁹ Pesti Hírlap, 1912. ápr. 23. A Titanic katasztrófája. 10.

⁸⁰ Bromsgrove Messenger, 1912. ápr. 20.

⁸¹ Nova Scotia Archives. Medical Examiner, City of Halifax and Town of Dartmouth Nova Scotia Archives RG 41 vol. 76. no. 293.

Weisz Lipót személyleírása és tárgyainak listája (fotó: Nova Scotia Archives)

Testét a Mackay-Bennett hajó szállította partra. Felesége túlélte a szerencsétlenséget a 10. sz. mentőcsónakban.⁸² Később a Carpathia fedélzetén (április 18-án) érkezett meg New Yorkba.

Az asszonyt, mivel vagyona nem volt, ki akarták utasítani Kanadából. Edward Wren vette gondozásába az özvegyet, aki visszatért eredeti szakmájához és varrónőként próbált megélni. Leopold Weiss testét Halifaxba, és onnan Montréalba vitték a Maritime Express vonattal. A szobrász földi maradványait a G. Armstrong and Co. Park Avenue-i telephelyére szállították, majd 1912. május 6-án temették el a Baron de Hirsch temetőbe (1. szekció – A-5 sír). Hermann Abramowitz rabbi du. 2 órakor végezte el a temetési szertartást.⁸³ Sírja sokáig jelöletlen volt, Danny Kucharsky 2007-ben megjelent könyve⁸⁴ után Jay Aaron a temető igazgatója pótolta a hiányosságot, és a temető saját költségén Weisz Lipótnak sírkövet állított. A sírkő előtti lábkövön csak neve, körülbelüli születési évszáma (ca. 1880) és a halálának éve volt feltüntetve. Az

⁸² List or Manifest of Alien Passengers for the United States Immigration Officer at Port of Arrival (Date: 18th–19th June 1912, Ship: Carpathia). National Archives, NWCTB 85 T715 Vol. 4183

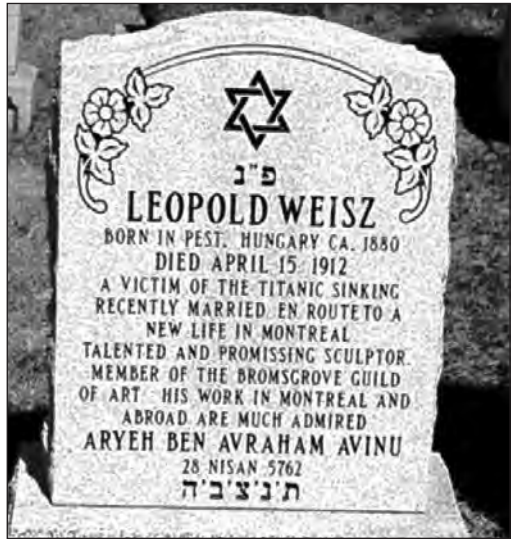
⁸³ *Montreal Star*, 1912. máj. 6.

⁸⁴ KUCHARSKY 2007. 160.

új sírkövén – feltehetően ismeretlen születési helye miatt – mint magyar, a budapesti születést írták fel. A kanadai temetőben lévő síron így pontatlan, hibás adatok vannak. A héber név Arje ben Avraham Avinu-ként van megadva (ez Arje, Ábrahám atyánk fia, amit akkor írnak, ha valójában nem tudják az apa vagy az anya héber nevét, vagy ha az illető zsidóvá lett, azaz betért a zsidó vallásba.). Az Arje héber név a Lejb név párja. A sírkövén szereplő felirat: „*Tehetséges és ígéretes szobrász, a bromsgrove-i ipartestület tagja, munkáira Montréalban és külföldön egyaránt csodálattal tekintenek.*”⁸⁵ Rajta kívül még öt Titanic-áldozat fekszik a temetőben.⁸⁶

Mathilde 1912. május 20-án bejelentette, hogy egyedülálló örökös-ként őt illetik férje hátrahagyott javai. Wren szintén nyilatkozott, hogy a megtalált holtest Weisz Lipóté volt. Az asszony ügyét a McInnes, Mellish, Fulton & Kenny Barristers, Solicitors, & C ügyvédi iroda képviselőjében a montreáli Stewart & Stewart Advocates & Solicitors iroda látta el. Az iroda felvette a hivatalos kapcsolatot Fred Mathers Nova Scotia-i tartományi titkárhelyettesével (Deputy Provincial Secretary – Halifax), hogy az özvegyhez visszajuttassák férje javait. 1912. július 9-én a Canadian Express Company futára vitte ki neki a 600 dollárba biztosított csomagot, benne a kabáttal és az értéktárgyakkal.⁸⁷

Weisz Lipót „új” sírköve
(fotó: *The Canadian Jewish News*)

A túlélő asszony 1912-ben interjút adott a Montreal Daily Star újságnak a balasetről és a Titanic pusztulásáról. 1914 tavaszán újra férjhez ment, mégpedig férje egykori üzleti partneréhez, Edward Lancelot Wrenhez. Mathilde a II. világháború végéig zenés szindarabokban és operettekben lépett fel Montréalban. A Titanic elsüllyedése után húsz évvel a Montreal Herald készített riportot az asszonnyal.⁸⁸ Ebben Mathilde elmondta, hogy az első világháború idején nagy összegekkel támogatta a

⁸⁵ *Fejér Megyei Hírlap*, 2017. aug. 8. Mítosz: a Titanic rejtélyes utasa. 13.

⁸⁶ *The Canadian Jewish News*, 2012. ápr. 1. Janice Arnold: Headstone now marks Titanic victim's grave.

⁸⁷ Nova Scotia Archives. Medical Examiner, City of Halifax and Town of Dartmouth Nova Scotia Archives RG 41 vol. 76 no. 293

⁸⁸ *Montreal Herald*, 1932. ápr. 14.

*Mathilde sírja Montreálban
(fotó: geni.com)*

Belga Szeretetszolgálatot, 57 000 dollár segélyt nyújtott a háború alatt a belga hadirokkantaknak és árváknak, ezért Albert belga király kitüntette („Medaille La Reine Elisabeth” kitüntetés). A háború után többször látogatott haza Európába, Gentben élő unokatestvéréhez, Hilde nénihez. Mathilde férje halála után őrizte a szobrász számos munkáját, pl. egy fából faragott levélbontó kést és egy díszesen faragott fa tükröt is.

Az asszony 1953. október 13-án Montreálban halt meg⁸⁹ és két nappal később a Notre Dame des Neiges temető TR7532 szakaszába temették el. A sír sok éven át nem volt megjelölve, ám 2003-ban végül sírkövet kapott a Titanic International Society jóvoltából. 2000-ben Gent város önkormányzata egy utcát nevezett el róla a Gentbrugge nevű városrészben (Mathilde Pedestraat, 9050 Gent, Belgium).

Weisz Lipót emlékezete

1912 után sokáig nem írtak róla, csak évtizedekkel később, 1968-ban említik ismét a nevét.⁹⁰ 1988-ban a Fejér Megyei Hírlap emlékezett meg róla, mint a Kanadában élő szobrászról, aki nem élte túl a katasztrófát.⁹¹ 1999-ben rockoperát kívántak írni Weisz Lipót életéről. A fiktív elemekkel vegyített történetet Mr. Man komponista, zenesz, énekes, illetve S. Nagy István szövegíró készítette el.⁹² A darabot Koltay Gábor rendező a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon akarta bemutatni.⁹³ 2017-ben a Magyar Nemzet említi nevét, mint egyetlen magyar áldozat.⁹⁴ A világjáró, nagyszabású Titanic-kiállítás, mely Budapesten a Király utcai Komplexben, a volt VAM Design Center helyén is megtekinthető volt, Weisz Lipót emlékét is felidéztek. 2019-ben a

⁸⁹ *Montreal Gazette*, 1953. okt. 14.

⁹⁰ *Lobogó*, 1968. ápr. 10. A Titanic pusztulása. 11.

⁹¹ *Fejér Megyei Hírlap*, 1988. márc. 26. Balázs Katalin: Menekülés a Titanicról. 7.

⁹² *Magyar Szó*, 1999. júl. 30. 11.

⁹³ *Új Néplap* Vasárnap Reggel, 1999. ápr. 18.

⁹⁴ *Magyar Nemzet*, 2017. júl. 24.

Veszprémi Petőfi Színház műsorára tűzte a Peter Stone írása alapján készült Titanic című musicalt, mellyel Leopold Weisznek is emléket kívántak állítani a december 13-i bemutaton.⁹⁵ Neve „Weisz, Mr. Leopold” alakban olvasható a Belfastban található Titanic emlékművön is.

A Titanic katasztrófájának a mai Magyarország területéről származó egyetlen áldozata a veszprémi Weisz Lipót szobrászművész volt, akinek méltó módon emléket illene állítani szülővárosában. Akár – kőszobrász munkásságához kapcsolódóan – egy hajót formázó kő emlékjelet.

Összegzés

A Titanic pusztulása a világ egyik legismertebb katasztrófájaként vonult be a történelemkönyvekbe. A több száz áldozat és túlélő élete és története az elmúlt száz évben sokak számára vált érdekessé. A személyes sorsok és tragédiák elbeszélésére többen vállalkoztak az 1912-es események után. Szinte minden nemzet és ország a maga halottjait és túlélőit felkutatva és ezeket összegyűjtve már jelentetett meg írásokat. A hazai áldozatokról mindezig nem született összefoglaló, részletesebb tanulmány. Számos szóbeszéd és urbánus legenda övezte a Titanic magyar utasainak kilétét. Szinte biztosan megállapítható, hogy hazánkból csak két személy, Weisz Lipót és Navratil Mihály utazott az óceánjáró hajón. Személyes történetük bővelkedik az érdekes fordulatokban. Egy tehetséges szobrász és egy álnéven utazó szabó veszett oda a végzetes áprilisi éjszakán. A világhírű Titanic-árvák és az utolsó férfi túlélő magyar vonatkozása is bemutatásra került az írásban.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

A lábjegyzetben jelölt heti és napilapok. A külön nem jelölt internetes hivatkozások letöltési ideje 2020. június.

AGSTNER, Rudolf (2012): *Austria (-Hungary) and its consulates in the United States of America since 1820*. LIT Verlag, Münster.

BRACKEN, Robert–FINDLAY, Michael (2016): Society mourns Michel Navratil, Titanic’s late male survivor. *Voyage*.

DABBAGH, Maureen (2012): *Parental kidnapping in America – An Historical and Cultural Analysis*. McFarland & Company Inc., Publishers.

GELLER, Judith B. (1998): *Titanic: Women and Children First*. Patrick Stephens.

⁹⁵ <http://artnews.hu/2019/11/19/utjara-indult-a-titanic-a-veszpremi-petofi-szinhazban>

- GYÖRE Zoltán (2009): *Veszprém megye zsidóságának genealógiája*. In: Családtörténeti kutatás határon innen és túl. A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 20. Veszprém, 129–136.
- HINES, Stephen H. (2011): *Titanic: One Newspaper, Seven Days, and the Truth That Shocked the World*. Cumberland House, Sourcebooks Inc.
- HUSTAK, Alan (1998): *Titanic: The Canadian Story*. Vehicule Press.
- KUCHARSKY, Danny (2007): *Sacred Ground on de la Savane: Montreal's Baron de Hirsch Cemetery*. Véhicule Press.
- LAXTON, Glenn V. (2009): *Hidden history of Rhode Island – Not-to-be-forgotten tales of the Ocean State*. The History Press.
- LEE, Paul (2012): *The Titanic and the Indifferent Stranger: The Complete Story of the Titanic and the Californian*. Create Space Independent Publishing Platform.
- LORD, Walter (2013): *The Complete Titanic Chronicles: A Night to Remember and The Night Lives On (The Titanic Chronicles)*. Open Road Media.
- MAYO, Jonathan (2016): *Titanic: Minute by minute*. Short Books Ltd.
- MOSKOWITZ, Eli (2018): *The Jews of the Titanic: A Reflection of the Jewish World on the Epic Disaster*. Hybrid Global Publishing.
- MOWBRAY, Jay Henry (2012): *Sinking of the Titanic: Eyewitness Accounts*. Courier Corporation.
- MUSSCHOOT, Dirk (2011): *100 jaar Titanic – Het verhaal van de Belgen en de Nederlanders*. Lannoo.
- NAVRATIL, Elisabeth (2001): *Survivors: A True-Life Titanic Story*. O'Brien Press Ltd.
- RUFFMAN, Alan (2013): *Titanic remembered – The unsinkable ship and Halifax*. Formac publishing company limited, Halifax.
- ZIMMERMANN, Norbert (2012): *Schicksal Titanic*. Books On Demand.
- ZULLO, Allan (2015): *Titanic young survivors – 10 true tales*. Scholastic.